

יוני 2013

מבקשי מקלט בישראל ללא גישה לשירותי רווחה

נייר עמדה לקראת דיון בוועדת עובדים זרים בהשתתפות שר הרווחה מאיר כהן

מאז 2007 פועלת עמותת א.ס.א. למתן סיוע פסיכו-סוציאלי למבקשי מקלט ופליטים בישראל ולקידום זכויותיהם בזירה הציבורית. חלק ארי מפעילות א.ס.א. מוקדש לסיוע ישיר לנשים, גברים וילדים הנמצאים במצבים נפשיים, פיזיים וסוציאליים מורכבים. לאורך השנים צוות העמותה, נמצא בקשר עם אלפים מקהילות הפליטים השונות ברחבי ישראל והארגון מהווה כתובת מרכזית לתמיכה במבקשי מקלט.

נכון למאי 2013, חיים בישראל קרוב ל-55,000 מבקשי מקלט, מרביתם מסודן ומארתריאה¹. ישראל מעניקה להם "הגנה קבוצתית" אך עם זאת מונעת מהם גישה להליך קביעת מעמד פליט ומותירה אותם חסרי מעמד וחסרי זכויות בסיסיות. **מדיניות משרד הרווחה מדירה את מבקשי המקלט מרוב מערכות הטיפול, התמיכה והשיקום הקיימות. מדיניות זו עומדת בניגוד לייעודו של משרד הרווחה, למחויבויות הבינלאומיות של ישראל ובניגוד לערכי המוסר. זאת ועוד, מדיניות זו המתירה טיפול רק במקרי קיצון הינה מדיניות בעלת מחיר כלכלי וחברתי גבוה למערכות הציבוריות ואין היא מדיניות ברת-קיימא.**

מבקשי המקלט מתמודדים עם מצוקות שונות הנובעות מטראומות עבר במדינות המוצא ומהדרך לישראל, מהעדר זכויות, מתלישות חברתית, מהיעדר חוסן קהילתי, ממצב סוציו-אקונומי קשה, ולעיתים גם מבעיות רפואיות שונות. גם מבקר המדינה בדוח האחרון עמד על מאפייני הייחודים והפגיעים של אוכלוסייה זו². מדיניות משרד הרווחה המאפשרת גישה לשירותי רווחה רק במקרי סכנה פוגעת בחלשים ביותר מקרב מבקשי המקלט: ילדים, נשים, קורבנות מחנות העינויים בסיני, חולים, בעלי מוגבלויות ואנשים המתמודדים עם מחלה פסיכיאטרית, ומותירה אותם חשופים לסכנת הידרדרות מצבם עד לכדי מצבי חירום בהם נדרשת התערבות דחופה. **בא.ס.א. אנו עדים יום-יום להשלכות הפוגעניות של מדיניות משרד הרווחה כלפי מבקשי מקלט ומתריעים על מצבם הקשה והמדורדר כל עוד אין מענה מצד הרשויות. מתן גישה לשירותי רווחה ציבוריים הינו חיוני להבטחת שמירת זכויותיהם הבסיסיות של מבקשי המקלט ולשם שיקומם באופן שייטיב עמם ועם הסובבים אותם בחברה הישראלית.**

קטינים

חוות הדעת של מבקר המדינה מהעת האחרונה מצביעה על הליקויים החמורים בטיפול בקטינים מבקשי מקלט חסרי מעמד³. אנו קוראים לשר הרווחה לאמץ את המלצות מבקר המדינה בנוגע לטיפול בקטינים חסרי מעמד אזרחי בישראל ולמלא את חובותינו הבסיסיות כלפיהם.

¹ **נתוני זרים בישראל**, רשות האוכלוסין וההגירה, מאי 2013

² "אוכלוסיית חסרי המעמד בישראל, שרובה מגיעה ממדינות לא מפותחות, חווה משברים גם על רקע תרבותי ואינה נהנית מחוסן קהילתי. עקב כל אלה עלולה אוכלוסייה זו להזדקק לשירותי רווחה בהיקף נרחב יותר מזה המקובל בקרב כלל האוכלוסייה בישראל". מתוך: **הטיפול בקטינים חסרי מעמד אזרחי בישראל**, חוות דעת לפי סעיף 21 (א) לחוק מבקר המדינה, התשי"ח 1958 [נוסח משולב], מאי 2013, עמוד 1645.

³ **הטיפול בקטינים חסרי מעמד אזרחי בישראל**, חוות דעת לפי סעיף 21 (א) לחוק מבקר המדינה, התשי"ח 1958 [נוסח משולב], מאי 2013

חולים כרוניים ואנשים עם מוגבלות

היעדר ביטוח בריאות, טיפול רפואי זמין ושוטף וכן גישה לשירותי רווחה, פוגע במיוחד באלו המתמודדים עם מוגבלות ועם חולי קשה פיזי או נפשי. בהעדר זכויות בסיסיות וגישה לשירותי בריאות ורווחה ובהעדר מסגרות תמיכה קהילתיות ומשפחתיות בעת שחרור מבית החולים מוצאים עצמם לעיתים קרובות חולים ונכים ללא קורת גג, ללא תמיכה כלכלית וללא סיוע מינימאלי מהרשויות. בהעדר פתרונות מערכתיים, אנשי המקצוע בבתי החולים, רופאים, אחיות ועובדים סוציאליים פונים לא.ס.א. מתוך תקווה שהעמותה תוכל להציע פתרונות להמשך טיפול, שיקום ותמיכה כלכלית וסוציאלית. **על שירותי משרד הרווחה הרלוונטיים: של שיקום, מסגרות דיור ותעסוקה וכן קצבאות להיות נגישים גם לאוכלוסייה נזקקת זו.**

נשים

נשים מבקשות מקלט סובלות מרמת פגיעות גבוהה במיוחד. הן ברחו ממדינות מוצאן על רקע מלחמה או רדיפה, רבות מהן עברו ושרדו את מחנות העינויים בסיני שם חוו אונס והתעללות ברוטלית והיום בישראל הן חיות משוללות זכויות וללא מעמד כמיעוט נשי בתוך קהילות המאופיינות ברוב גברי. רבות מהפונות לא.ס.א. הן נשים המצויות במצבי עוני קיצוני, אמהות חד-הוריות הסובלות מבעיות סוציאליות, נשים הסובלות מאלימות מצד בני הזוג ונשים הנמצאות בזנות כאסטרטגית הישרדות. המענה היחיד הניתן היום לנשים, וגם הוא בצורה מוגבלת וחסרה, הינו הגנה מיידית במקלטים לנשים מוכות לתקופה קצרה.

נשים רבות החוות אלימות יומיומית מצד בן הזוג אך אינן מוגדרות כמי שמצויות במצב של סכנה מיידית לשלומן, אינן זוכות למעקב וליווי שוטף של לשכות הרווחה נותרות חשופות לפגיעה מתמשכת, וללא אפשרות להיחלץ ממצבן הקשה. נשים הסובלות מאלימות זקוקות כמו נשים בעלות מעמד אזרחי במצבן לתוכניות התערבות, תמיכה ומניעת אלימות בתוך המשפחה.

קורבנות מחנות העינויים בסיני

קורבנות סחר ועבדות:

מעטים מבין קורבנות העינויים במחנות בסיני הוכרו על ידי משטרת ישראל כקורבנות סחר ועבדות. קורבנות מוכרים אלו זוכים על פי הנוהל לשנת שיקום במקלטים ולגישה לשירותי בריאות ורווחה למשך שנה בלבד. בחודשים האחרונים מפאת מחסור במקום במקלטים שוחררו מכלא סהרונים לפחות 25 נשים וגברים להמתנה למקלט אצל משמורנים בקהילה. **כחלק מתנאי השחרור שלהם הקורבנות מחויבים להגיע לליווי ומעקב בעמותת א.ס.א.** אנו מברכים על החלטת שר הרווחה לאשר תקציב עבור מקלט נוסף עבור 18 נשים ומקווים כי זה ייפתח בשבועות הקרובים. יחד עם זאת נראה כי גם לאחר פתיחת המקלט יוותרו נשים וגברים אשר זהו כקורבנות סחר ללא מסגרת מתאימה ויאלצו לשהות בקהילה עד אשר יתפנה מקום עבורם. נשים וגברים אלו זקוקים לתמיכה פיזית ונפשית במהלך תקופת ההמתנה אשר עלולה להמשך חודשים ארוכים. **מדינת ישראל הכירה באחריותה כלפי קורבנות הסחר והעבדות ואף הקצתה משאבים על מנת לטפל בתופעה. עד כה הספיקו משאבים אלו ואולם לאור הגידול במספר הקורבנות אין מנוס מלהקצות משאבים נוספים לשם כך. מי שהוכר על ידי מדינת ישראל כקורבן סחר זכאי בהתאם לנהלים הקיימים לקבל סיוע מרשויות הרווחה והבריאות של מדינת ישראל ועליה למצוא את המשאבים הדרושים לכך ולא להסתמך על ארגונים לא ממשלתיים.**

קורבנות עינויים :

ארגוני זכויות אדם בישראל⁴ מעריכים כי לצד קורבנות הסחר המוכרים חיים היום בישראל כ-7000 קורבנות שעברו עינויים קשים בסיני, חלקם כלואים מתוקף החוק למניעת הסתננות לזמן בלתי מוגבל. קורבנות עינויים אלו אינם זכאים לשירותי בריאות ורווחה וחשופים להידרדרות מסוכנת במצבם הפיזי והנפשי הקשה ממילא. קורבנות אלו מצויים לעיתים קרובות במצבים סוציאליים מורכבים, סובלים מטראומות קשות וזקוקים למנגנוני תמיכה פיזיים ונפשיים שיסייעו להם לשקם את חייהם. **על משרד הרווחה להידרש בדחיפות לעניינם של קורבנות אלו על מנת למנוע את המשך הידרדרותם ולמנוע מצבים של סכנה ממשית לשלומם הפיזי והנפשי.**

⁴ עונו במדבר, נכלאו בישראל- מבקשי מקלט עצורים לפי חוק ההסתננות יוני ספטמבר 2012, רופאים לזכויות אדם ומוקד סיוע לעובדים זרים.

אוקטובר 2012